

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOS ĮSTATYMO NR. VIII-1029 158 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys. Įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 158 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) parengimą paskatino tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. vasario 10 d. nutarimu Nr. KT20-A-N1/2022 (toliau – Konstitucinio Teismo nutarimas) buvo pripažinta, jog Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) 158 straipsnio 2 dalies nuostatos tiek, kiek pagal jas fizinio asmens, neturinčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, prašymą dėl proceso atnaujinimo surašo advokatas visais įstatyme įtvirtintais proceso atnaujinimo pagrindais, įstatymų leidėjui neatsižvelgus į šiame įstatyme įtvirtintų proceso atnaujinimo pagrindų teisinės prigimties skirtumus, išskyrus tiek, kiek toks reikalavimas nustatytas surašyti prašymui dėl proceso atnaujinimo ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 10, 12 punktuose nustatytais proceso atnaujinimo pagrindais, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams. Taigi, siūlomais ABTĮ pakeitimais siekiama iš esmės įgyvendinti šį Konstitucinio Teismo nutarimą ir užtikrinti, kad ABTĮ nustatytas teisinis reguliavimas atitiktų Konstituciją, taip pat Įstatymo projektu siekiama palengvinti asmenų teisės kreiptis į teismą dėl proceso atnaujinimo įgyvendinimą.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai.

Įstatymo projektą inicijavo ir parengė Teisingumo ministerija.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

ABTĮ 158 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad prašymą dėl proceso atnaujinimo surašo advokatas. Valstybės atstovo, kito juridinio asmens prašymą dėl proceso atnaujinimo taip pat gali surašyti juridinio asmens darbuotojai, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą. Jeigu prašymą dėl proceso atnaujinimo paduoda fizinis asmuo, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, surašyti šį prašymą turi teisę jis pats. Be to, prašymą dėl proceso atnaujinimo gali surašyti įstatymo 47 straipsnio 4 dalies 4 ir 7 punktuose nurodyti asmenys. Taigi, ABTĮ iš esmės įtvirtintas reikalavimas, kad prašymą dėl proceso atnaujinimo visais atvejais, išskyrus kelias nurodytas išimtis, privalo surašyti advokatas.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Įstatymo projektu siūloma atsisakyti ABTĮ 158 straipsnio 2 dalies nuostatos, numatančios, kad visais atvejais prašymą dėl proceso atnaujinimo surašo advokatas. Siekiant teisinio aiškumo, pirmoje ABTĮ 158 straipsnio dalyje siūloma nustatyti bendrąją taisyklę, nurodant, kad prašymą dėl proceso atnaujinimo pareiškėjas gali pateikti pats arba per atstovą, o antroje dalyje nustatyti išimtis, nurodant, kad prašymą dėl proceso atnaujinimo privalėtų surašyti advokatas tik tais atvejais, kai prašymas dėl proceso atnaujinimo paduodamas vadovaujantis ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 10 ir (ar) 12 punktuose nustatytais pagrindais. Jei prašymas dėl proceso atnaujinimo būtų paduodamas kitais nei ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 10 ir (ar) 12 punktuose nustatytais pagrindais, tokį prašymą galėtų surašyti patys ABTĮ 157 straipsnyje nurodyti subjektai, turintys teisę paduoti prašymą atnaujinti procesą. Be to, net jei prašymas dėl proceso atnaujinimo būtų paduodamas vadovaujantis ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 10 ir (ar) 12 punktuose nustatytais pagrindais, siūloma išlaikyti šiuo metu ABTĮ 158 straipsnio 2 dalyje nustatytas išimtis, t. y. prašymą dėl proceso atnaujinimo galėtų

surašyti ir kiti ABTĮ 158 straipsnio 2 dalyje nurodyti asmenys. Taigi, fiziniams asmenims (taip pat ir kitiems subjektams) būtų suteikta teisė prašymą dėl proceso atnaujinimo, išskyrus kai toks prašymas paduodamas ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 10, 12 punktuose nustatytais proceso atnaujinimo pagrindais, surašyti patiems.

Toks teisinis reguliavimas siūlomas, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo nutarime pateiktus išaiškinimus ir į ABTĮ 156 straipsnio 2 dalyje nustatytą proceso atnaujinimo pagrindų teisinę prigimtį. Vieni pagrindai susiję su tam tikromis teismų sprendimuose (nuosprendžiuose) nustatytomis aplinkybėmis, reikšmingomis bylos, užbaigtos įsiteisėjusiu teismo sprendimu ar nutartimi, kontekste, su tarptautinio teismo sprendimais ar tarptautinės institucijos išvadomis, taip pat su individualaus teisės akto, kuriuo remdamasis teismas išsprendė bylą, panaikinimu kaip neteisėto; kiti pagrindai yra susiję su tam tikrų procesinių reikalavimų nesilaikymu bylos, užbaigtos įsiteisėjusiu teismo sprendimu ar nutartimi, kontekste; taip pat įtvirtintas pagrindas, susijęs su atitinkamu Konstitucinio Teismo baigiamuoju aktu, priimtu asmeniui pagal Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalį ginant savo pažeistas konstitucines teises ar laisves.

Konstitucinis Teismas nutarime nurodė, kad ABTĮ 156 straipsnio 2 dalyje nustatyti, be kita ko, tokie proceso atnaujinimo pagrindai, kurie sietini su tam tikromis nustatytomis ar paaiškėjusiomis akivaizdžiomis aplinkybėmis: kai teismai nustato įsiteisėjusiu teismo sprendimu ar nutartimi užbaigta byla reikšmingas aplinkybes (*inter alia* nustatomi žinomi melagingi liudytojo parodymai, žinomi melaginga eksperto išvada, žinomi neteisingas vertimas, nusikalstami proceso dalyvių, liudytojo, specialisto, eksperto ar vertėjo veiksmai), panaikinamas kaip neteisėtas individualus teisės aktas, kuriuo remdamasis teismas išsprendė bylą, arba paaiškėja akivaizdūs procesinių reikalavimų pažeidimai (*inter alia* paaiškėjus, kad viena iš proceso šalių proceso metu buvo neveiksni tam tikroje srityje ir nebuvo atstovaujama atstovo pagal įstatymą, kad sprendime teismas nusprendė dėl neįtrauktų į bylos nagrinėjimą asmenų teisių ar pareigų). Atsižvelgiant į tai, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad, įvertinus minėtų proceso atnaujinimo pagrindų, sietinų su tam tikromis *inter alia* nacionalinių teismų nustatytomis ar paaiškėjusiomis akivaizdžiomis aplinkybėmis, ypatumus, jų buvimui pagrįsti nebūtina aukšta teisinė kvalifikacija ir atitinkami teisinio darbo įgūdžiai. Konstitucinio Teismo nutarime taip pat pažymėta, kad tokiu atveju, kai Konstitucinis Teismas pagal individualų konstitucinį skundą išnagrinėtoje konstitucinės justicijos byloje jau yra priėmęs sprendimą, kuriuo konstatuota, kad teisės aktas (jo dalis), kurio pagrindu priimtas prašomoje atnaujinti byloje (jos procese) nagrinėjimo dalyku buvęs sprendimas, prieštarauja Konstitucijai (kitam aukštesnės galios teisės aktui), prašymas dėl proceso atnaujinimo galėtų būti surašomas (*inter alia* jame nurodant proceso atnaujinimo motyvus, prašymo esmę) ir nepasitelkiant advokato. Manytina, kad būtent ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 1-9, 11 ir 13 punktuose nurodytais pagrindais teisės kreiptis į teismą dėl proceso atnaujinimo įgyvendinimas šiuo metu yra nepagrįstai pasunkinamas, nes asmuo teisę kreiptis į teismą dėl proceso atnaujinimo galėtų veiksmingai įgyvendinti ir be advokato pagalbos.

Tuo tarpu ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 10 ir 12 punktuose įtvirtinti proceso atnaujinimo pagrindai yra susiję su padarytu esminiu materialiosios teisės normų pažeidimu arba su būtinybe užtikrinti vienodos administracinių teismų praktikos formavimą. Pastarieji proceso atnaujinimo pagrindai savo teisine prigimtimi yra panašūs į Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 346 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus pagrindus peržiūrėti bylą kasacine tvarka, kuriais laikomi materialinės ar procesinės teisės normų pažeidimas, turintis esminę reikšmę vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, jeigu šis pažeidimas galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui; nukrypimas nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos skundžiamame teismo sprendime (nutartyje); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos ginčijamu teisės klausimu nevienodumas. Kaip pažymėta Konstitucinio Teismo nutarime, ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 10, 12 punktuose įtvirtinti proceso atnaujinimo pagrindai sietini su sudėtingais teisės aiškinimo ir taikymo klausimais – procesas gali būti atnaujinamas tik tais atvejais, kai yra padarytas materialiosios teisės normų pažeidimas, tačiau ne bet koks, o tik esminis, ir tik jeigu toks pažeidimas galėjo turėti įtakos neteisėto teismo sprendimo ar nutarties priėmimui, – arba su viešojo

intereso suponuojama būtinybe užtikrinti vienodos administracinių teismų praktikos formavimą (pavyzdžiui, tais atvejais, kai skundžiamame sprendime teismas nukrypo nuo jau suformuotos Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos arba ji ginčijamu teisės klausimu yra nevienoda). Taigi, kaip pažymėjo Konstitucinis Teismas, prašymui dėl proceso atnaujinimo surašyti (jame nurodyti proceso atnaujinimo motyvus, prašymo esmę) ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 10, 12 punktuose nurodytais pagrindais reikalinga aukšta teisinė kvalifikacija ir atitinkami teisinio darbo įgūdžiai, padedantys nustatyti ne tik tai, ar padarytas materialiosios teisės pažeidimas, bet ir tai, ar jis galėjo turėti įtakos neteisėto teismo sprendimo (nutarties) priėmimui, nustatyti, ar byloje, priimant ją užbaigiantį teismo sprendimą ar nutartį, nebuvo nukrypta nuo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo suformuotos teisės aiškinimo ir taikymo praktikos, ar ta praktika nėra prieštaringa, ir dėl to pateikti išsamius teisinius argumentus. Atsižvelgiant į tai, priešingai nei procesinių pažeidimų atveju, Įstatymo projektu, kaip minėta, siūlytina nustatyti, kad, jeigu prašymas dėl proceso atnaujinimo paduodamas vadovaujantis ABTĮ 156 straipsnio 2 dalies 10 ir (ar) 12 punktuose nurodytais pagrindais, prašymą dėl proceso atnaujinimo surašo advokatas, taip pat kiti subjektai, nurodyti šiuo metu galiojančioje ABTĮ 158 straipsnio 2 dalyje. Be to, ABTĮ 158 straipsnio 2 dalies nuostata patikslinama tuo aspektu, kad valstybės atstovo, kito juridinio asmens atitinkamą prašymą galėtų surašyti ne tik juridinio asmens darbuotojai, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, bet ir atitinkamą išsilavinimą turintys valstybės tarnautojai. Tokiu pakeitimu ABTĮ 158 straipsnio 2 dalies nuostata būtų sistemiškai suderinta su kitomis ABTĮ nuostatomis, kuriose kartu minimi ir darbuotojai, ir valstybės tarnautojai (pavyzdžiui, su ABTĮ 47 straipsnio nuostatomis).

Priėmus Įstatymo projektą, būtų įgyvendintas Konstitucinio Teismo nutarimas. Be to, Įstatymo projektu siūlomais ABTĮ pakeitimais tikimasi ne tik palengvinti teisės kreiptis į teismą dėl proceso atnaujinimo realizavimą, bet ir sumažinti asmenų patiriamas bylinėjimosi išlaidas administracinėse bylose.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Įstatymo projekte siūlomo teisinio reguliavimo teigiamos pasekmės aptartos šio aiškinamojo rašto 4 dalyje. Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtas įstatymas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Galima priimto įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

ABTĮ pakeitimai įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo projekto atitiktis strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymo projektas atitinka strateginio lygmens planavimo dokumentus. Įstatymo projektu prisidedama prie Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72, 191.5 papunktyje numatyto siekio – įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimus, paisyti oficialiosios konstitucinės doktrinos teisėkūroje – įgyvendinimo.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant Įstatymo projekte siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios kitų galiojančių įstatymų nereikės.

10. Įstatymo projekto atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, įstatymų projektų sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekte nepateikiama naujų sąvokų ir sąvokas įvardijančių terminų, todėl projektai nevertintini Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas. Įstatymo projektu nėra įgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai.

12. Įstatymo įgyvendinimui reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Įstatymo įgyvendinimui nereikės įgyvendinamųjų teisės aktų.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti.

Įstatymo projekto nuostatų įgyvendinimas papildomų valstybės biudžeto lėšų nepareikalaus.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Specialistų vertinimas negautas.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra „atstovavimas“, „proceso atnaujinimas“, „prašymas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.